



รูปที่ 1. อาจารย์เกษม บังศรีวงศ์ รับพระราชทานปริญญาเภสัชศาสตรดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในปี พ.ศ. 2497

ดร. ภก.เกษม บังศรีวงศ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2453 เป็นบุตรชายของคุณโกศลและคุณอิมเมม บังศรีวงศ์ ท่านจบปริญญาตรีเภสัชศาสตรบัณฑิตจาก University of the Philippines และในปี พ.ศ. 2483 ท่านเป็นเภสัชกรไทยท่านแรกที่สามารถศึกษาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิตจาก Philadelphia College of Pharmacy and Science ซึ่งเป็นคณะเภสัชศาสตร์แห่งแรกของประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงด้านเภสัชศาสตร์ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน บิดาของท่าน (คุณโกศล บังศรีวงศ์) เป็นผู้ก่อตั้งบริษัทบี.แอล.ฮั่ว จำกัด เมื่อ พ.ศ. 2466 ซึ่งต่อมาได้รับการวางรากฐานและพัฒนาการผลิตจากอาจารย์เกษม

อาจารย์เกษมเป็นผู้หนึ่งที่เข้ามาสนับสนุนการศึกษาเภสัชศาสตร์ไทยในเวลาที่เป็นวิกฤต และทำให้การศึกษาด้านนี้ดำรงคงอยู่สืบมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาเภสัชศาสตร์ในยุคเริ่มแรกมีวิกฤตที่หนักหน่วงในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2479 มีการตราพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2477 ซึ่งกำหนดให้การศึกษาเภสัชศาสตร์อยู่ภายใต้ “แผนกอิสสระเภสัชกรรมศาสตร์” (เขียนตามวิธีเขียนในสมัยนั้น) และยังระบุว่ามหาวิทยาลัยมีอำนาจให้ปริญญาบัณฑิตสำหรับวิชาเภสัชกรรมศาสตร์ แต่หาได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติไม่ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้นมีมติไม่อนุมัติการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำแผนกอิสสระฯ การศึกษาเภสัชศาสตร์ในขณะนั้นจึงอยู่ในความดูแลของคณะแพทยศาสตร์ต่อไป และไม่มีงบประมาณของตัวเอง อีกทั้ง A.H. Hale เภสัชกรผู้รับผิดชอบการศึกษาเภสัชศาสตร์ไม่ได้รับการต่อสัญญาจ้าง จึงเดินทางกลับประเทศอังกฤษในปี 2479 นอกจากนี้ในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองบทบาท “การขายยา” ในร้านยาแก่เภสัชกร ผู้ที่ขายยาไม่จำเป็นต้องเป็นเภสัชกร

บุคคลสำคัญ

ดร. ภก.เกษม บังศรีวงศ์ “ผู้พัฒนาการศึกษาและงานเภสัชอุตสาหกรรม”

เนื่องจากกฎหมายคุ้มครองหน้าที่เฉพาะ “การปรุงยา” ให้แก่เภสัชกรเท่านั้น สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าศึกษาวิชาเภสัชศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2479 รัฐบาลมีดำริที่จะสร้างโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา และมีการตราพระราชบัญญัติควบคุมการขายยาซึ่งรับรองสิทธิและหน้าที่ของเภสัชกรในการขายยามากขึ้น ทำให้ในปีนั้น มีนักเรียนที่สอบไล่ได้เตรียมแพทยศาสตร์ปีที่ 1 รวม 4 คนได้มาแจ้งความจำนงค์ต่อคณะบดีคณะแพทยศาสตร์ (ศาสตราจารย์ A.G. Ellis) เพื่อสมัครเข้าศึกษาวิชาเภสัชกรรมศาสตร์ ที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์มีมติว่าควรปรับปรุงการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์และรับผู้เข้าศึกษา ในปีนี้เอง ขุนเภสัชการโกวิทได้เชิญอาจารย์เกษม ให้ช่วยสอนนิสิตเภสัชศาสตร์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นการสอนในห้องเล็ก ๆ สองห้องอยู่ติดกับห้องผสมยาและจ่ายยาของโรงพยาบาลศิริราช คณาจารย์ที่สอนมีหลายท่าน คือ ขุนเภสัชการโกวิท ศาสตราจารย์จำลอง สวคนธ์ ศาสตราจารย์ชลอ โสฬสจินดา เภสัชกรบุญช่วย พันธุศิริ และ เภสัชกรสมโพธิ กิจสุวรรณ การศึกษาในเวลานั้นเป็นเพียงชั้นประกาศนียบัตรและใช้เวลาศึกษาเพียง 3 ปี

ปี พ.ศ. 2480 ศาสตราจารย์ชลอ อาจารย์เกษม และเภสัชกรอาวุโสอีกหลายท่านเห็นว่า ควรขยายหลักสูตรให้ถึงขั้นปริญญา และควรมีติ๊กเรียนของแผนกอิสสระฯ เภสัชกรกลุ่มดังกล่าวและอาจารย์เกษมได้เข้าพบ ดร.ตั้วลพานุกรม (อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ในสมัยนั้น) เพื่อขอให้ช่วยติดต่อกับรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือปรับปรุงแผนกอิสสระฯ ให้เจริญทัดเทียมกับต่างประเทศ และในขณะเดียวกันก็ได้ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี (จอมพล ป.พิบูลสงคราม) และรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการ ทำให้มีการแต่งตั้ง ดร.ตั้วลพานุกรม เป็นหัวหน้าแผนกอิสสระฯ อาจารย์เกษมและ



รูปที่ 2. อาจารย์เกษม บังศรีวงศ์ (คนกลาง)

คุณอาจารย์ยังได้ยื่นหนังสือถึงมหาวิทยาลัยขอขยายหลักสูตรเป็นหลักสูตรระดับปริญญาเภสัชกรรมศาสตร์ 4 ปี ตลอดจนขอสีเขียวมะกอกเป็นสีประจำแผนก และของงบประมาณสร้างตึกเรียน ฯลฯ ซึ่งก็ได้รับอนุมัติตามที่ขอ

อาจารย์เกษม เลือกศึกษาต่อในวิชาเภสัชอุตสาหกรรมทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเวลานั้นยังไม่มีโรงงานผลิตยาชั้นอุตสาหกรรมแม้แต่โรงเดียว การผลิตยาในประเทศไทยขณะนั้นยังอยู่ในระดับครอบครัว คือ ผลิตยาตำรับลับออกขายจากห้องผลิตยาหลังร้านขายยาเท่านั้น อาจารย์เกษมสนใจวิชาเภสัชอุตสาหกรรมเพราะต้องการจัดทำหลักสูตรวิชาเภสัชอุตสาหกรรม เพื่อผลิตเภสัชกรให้สามารถออกไปดำเนินการผลิตยาในชั้นอุตสาหกรรมได้อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์จำลอง กลับเป็นผู้จัดทำหลักสูตร และสอนวิชาเภสัชอุตสาหกรรมแทนอาจารย์เกษม เนื่องจากอาจารย์เกษมต้องรับภาระดำเนินธุรกิจของครอบครัว แต่ท่านก็ยังรับเป็นอาจารย์พิเศษสอนในแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้อุตสาหกรรมการผลิตยาในประเทศได้พัฒนาอย่างแท้จริง อาจารย์เกษมตัดสินใจร่วมทุนกับบริษัทเมอร์ค ชาร์พ แอนด์ โคห์ม แห่งสหรัฐอเมริกา เปิดโรงงานเมอร์ค ชาร์พ แอนด์ โคห์ม ขึ้นในประเทศไทย เมื่อปีพ.ศ. 2502 นับเป็นบริษัทยาแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) และเป็นโรงงานแห่งแรกของบริษัทเมอร์คฯ ในเอเชียที่ผลิตเวชภัณฑ์เต็มรูปแบบ

อาจารย์เกษม และคุณพิชัย รัตตกุลได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมไทยผลิตยาแผนปัจจุบันเพื่อดำเนินการให้การผลิตยาในประเทศมีมาตรฐาน เป็นการยกระดับวิชาชีพ

และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างผู้ผลิต อาจารย์เกษมเป็นนายกสมาคมฯ คนแรกในปี 2512 ต่อมาสมาคมได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมไทยอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบัน” (TPMA) อาจารย์เกษมยังได้เข้าไปช่วยงานเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย และได้รับเลือกเป็นนายกเภสัชกรรมสมาคมฯ ท่านที่ 6 ในปีพ.ศ. 2489 ท่านริเริ่มให้มีการจัดการอบรมผู้เกี่ยวข้องกับการยาให้มีความรู้ทางวิชาชีพเภสัชกรรมและออกหนังสือ “เภสัชกรรม” ที่ได้วางเว้นมานาน

เพื่อให้วิชาชีพเภสัชกรได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ท่านได้เข้าไปช่วยงานสมาคมต่าง ๆ โดยเป็นกรรมการกลางสมาคมปราบวัณโรคแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2494-2519 และรับตำแหน่งอุปนายกสมาคมดังกล่าวระหว่าง พ.ศ. 2503-2507 นอกจากนี้ ท่านยังเข้าไปช่วยงานมูลนิธิวิจัยประสาท ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2507 โดยดำรงตำแหน่งกรรมการมูลนิธิฯ มากกว่าสิบสมัย ท่านมีบทบาทสำคัญในการหาเงินทุนสำหรับการดำเนินกิจการของมูลนิธิฯ อันได้แก่การส่งเสริมกิจการทางประสาทวิทยา และวิชาการที่เกี่ยวข้องทุกสาขา รวมทั้งช่วยเหลือกิจการค้นคว้า ป้องกันรักษา สงเคราะห์ผู้ป่วยทางประสาทและสมองพิการทุกประเภท

ด้วยผลแห่งความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพเภสัชกรรมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้อาจารย์เกษมได้รับพระมหากรุณาธิคุณ รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในปี พ.ศ. 2497 ดังภาพที่ปรากฏในรูปที่ 1



รูปที่ 3. อาจารย์เกษมและกรรมการมูลนิธิวิจัยประสาทในพระบรมราชูปถัมภ์

อาจารย์เกษมเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างในการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการเภสัชกรรมอย่างมีคุณอนันต์ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี ท่านได้จากไปเมื่อ พ.ศ. 2519 คุณธีระพงศ์ บังศรีวงศ์ บุตรชายคนเดียวของท่าน ได้เห็นการทำงานของบิดามาตั้งแต่เด็ก ทำให้ตระหนักถึงความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจของบิดาที่มีต่อวิชาชีพเภสัชกรรม คุณธีระพงศ์ จึงได้ก่อตั้งมูลนิธิอาจารย์เกษม บังศรีวงศ์ในปี พ.ศ. 2559 เพื่อสืบสานปณิธานต่อบิดา และเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของท่าน

อาจารย์เกษม เพื่อให้เภสัชกรรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของเภสัชกรรุ่นเก่า และสามารถนำไปเป็นแบบอย่างต่อยอดความมานะพยายาม และพัฒนาวิชาชีพเภสัชกรรมได้อย่างเต็มภาคภูมิ มูลนิธิอาจารย์เกษม บังศรีวงศ์จึงได้ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาเภสัชศาสตร์ตลอดมาอย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ: ภาพและข้อความบางส่วนที่ปรากฏได้รับอนุญาตจากมูลนิธิอาจารย์เกษม บังศรีวงศ์ให้นำมาเผยแพร่แล้ว